

**«Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті»
КеАҚ студенттерінің, магистранттарының
және докторанттарының ар-намыс
КОДЕКСІ**

1. Жалпы қағидалар

1.1. «Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті» Коммерциялық емес акционерлік қоғамы студенттерінің, магистранттары мен докторанттарының Ар-намыс кодексі (*бұдан әрі – Кодекс*) Қазақстан Республикасының қолданыстағы «Білім туралы», «Ғылым туралы», «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» заңдарының және Қазақстан Республикасының басқа да нормативтік актілерінің, сапа саласындағы саясаттың және «Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті» Коммерциялық емес акционерлік қоғамының (бұдан әрі - Университет) басқа да ішкі нормативтік құжаттарының талаптарына сәйкес әзірленген.

1.2. Кодексте академиялық тәртіп бұзушылықтар мен оқу процесіне қатысы жоқ тәртіп бұзушылықтар, сондай-ақ тәртіптік жауапкершілік шаралары қарастырылған.

1.3. Кодекстің негізгі мақсаты - стратегиялық дамуға қол жеткізу, академиялық адалдық мәдениетін және Университеттің имиджін нығайту үшін білім алушылардың қабылданған стандарттар мен іскерлік және академиялық этика нормаларын сақтауы.

2. Кодекс принциптері

2.1. Адалдық - жазбаша жұмыстарды (бақылау, эссе, дипломдық, диссертациялық) орындау кезінде, емтихан тапсыру кезінде, зерттеулерде, өз ұстанымын білдіруде, қызметкерлермен, оқытушылармен және басқа да білім алушылармен өзара қарым-қатынаста білім алушының адалдығын білдіретін құндылықтар мен принциптер жиынтығы.

2.2. Ашықтық - білім алушылар мен оқытушылар арасында ашықтық, өзара сенім, ақпаратпен және идеялармен ашық алмасу.

2.3. Теңдік - әрбір білім алушының осы Кодексті сақтау жөніндегі тең міндеті және оның ережелерін бұзғаны үшін тең жауапкершілік.

2.4. Шыншылдық - кез келген жағдайда алдаудан, өтіріктен және құжаттарды бұрмалаудан аулақ болу.

2.5. Дұрыстық - шындыққа сәйкес келетін ақпаратты ұсыну, фактілерге, эмпирикалық дәлелдерге және объективті пайымдауларға негізделген ғылыми тұжырымдарды шығару.

2.6. Жауапкершілік – білім алушының өз іс-әрекетіне, амалдарына және т.б. есеп беру және олардың ықтимал салдары үшін жауап беру міндеті.

2.7. Объективтілік - біржақты пікірсіз және/немесе көзқарассыз шешім қабылдау.

2.8. Әділдік – Университеттің академиялық қоғамдастық мүшелерінің

құқықтары мен міндеттерін мүлтіксіз сақтауды қамтамасыз ету, сондай-ақ осы Кодекске сәйкес тәртіп бұзушылықтарды әділ қарау.

2.9. Академиялық адалдықты бұзуға нөлдік төзімділік - академиялық адалдықтың әрбір бұзылуын тіркеу және қарау және осы Кодекске сәйкес тәртіп бұзушыларға қатысты шаралар қабылдау.

3. Тәртіптік жауаптылыққа жататын академиялық тәртіп бұзу

3.1. Академиялық тәртіп бұзушылық - бұл білім алушының мынадай әрекеттері:

1) рұқсат алмай немесе оның жұмысына сілтеме жасамай («плагиат»), басқа адамның жұмысы немесе күш-жігері үшін қызметті өзіне иемденуге тырысады;

2) оқу тапсырмаларын орындау кезінде рұқсат етілмеген материалдарды немесе жалған деректерді пайдаланады;

3) академиялық құжаттарды немесе үлгерім ведомостарын қолдан жасайды немесе бұрмалайды;

4) басқа білім алушылардың академиялық жұмысына қасақана кедергі келтіреді немесе оған зиян келтіреді;

5) жалған ақпарат беруге бағытталған іс-әрекеттер жасайды;

6) емтиханда немесе тапсырмаларды орындау кезінде кез келген нысанда көшірумен айналысады;

7) басқа білім алушыларға сипатталған әрекеттердің қандай да бірін жасауға ықпал етеді.

3.2. Плагиат – өзгенің жұмысының нәтижелерін қасақана немесе абайсызда иемдену, оған студенттің өз жұмысы ретінде ұсынылған тапсырма кіреді, оны іс жүзінде басқа адам толығымен немесе ішінара орындаған. Плагиатқа сондай-ақ дереккөздерді тиісті көрсетпестен басқа адамның жұмысын, идеяларын, бекітімін немесе пікірін ұсыну жатады.

Плагиат мынадай жағдайларда орын алады, егер адам:

1) тиісті дәйексөзсіз басқа адамның жазбаша жұмысынан бір немесе бірнеше сөйлемдерді тікелей көшіреді. Бұл ереже материалды интернеттен немесе басқа электрондық көздерден көшіруге де қатысты;

2) бастапқы дереккөзге сілтеме жасамай, сөздерді өзгертеді, бірақ сөйлемнің құрылымын көшіреді немесе дереккөзге сілтеме жасамай бір немесе бірнеше абзацтарды жақын мағынамен жазады немесе графиктерді, суреттерді, сызбаларды, схемаларды немесе басқа бейне/аудио материалдарды дереккөзді көрсетпей және/немесе автордың келісімінсіз пайдаланады;

3) кез-келген оқу тапсырмасында жалған немесе өзгертілген ақпаратты ұсынады, ол эксперимент үшін мәліметтерді ойлап табуды, деректерді өзгертуді, жоқ мақалаларға сілтемелерді, ойдан шығарылған дереккөздерді және т. б. қамтуы мүмкін;

4) басқа адам толық немесе ішінара орындаған жұмысты тапсырады

және оны өз жұмысы ретінде береді;

5) жұмыстарды жазу бойынша арнайы сервистік қызметтерді, жұмысты жазу үшін басқа студенттердің қызметтерін пайдаланады немесе шет тілінен аударманы пайдаланады және материалды өзінің өзіндік жұмысы ретінде береді.

3.3. Өзіндік плагиат - бастапқы мәтінге тиісті сілтемелерді көрсетпей, жаңа деректер мен қорытындылардың болмауы нәтижесінде өзінің бұрын жариялаған мәтінін толық немесе ішінара пайдалану.

3.4. Көшіру мынадай жағдайда орын алады, егер адам:

1) емтихан материалдарына рұқсатсыз қол жеткізсе немесе қамтамасыз етсе;

2) емтихан кезінде оқытушының рұқсатынсыз шпаргалкаларды, ұялы телефондарды, кітаптарды, калькуляторларды немесе басқа да материалдарды/құрылғыларды пайдаланса;

3) білім алушының рұқсатымен немесе онсыз басқа білім алушының емтихан парағынан көшірсе немесе басқа білім алушыға өзінің емтихан парағынан көшіруге мүмкіндік берсе;

4) тапсырмаларды орындау кезінде басқа білім алушылардың жұмысына кедергі жасаса немесе араласса;

5) емтиханды немесе жазбаша жұмысты тапсыру мерзімін ұзарту өтінімінде жалған себеп келтірсе;

6) емтихан уақыты аяқталған кезде жұмысты жазуды жалғастырса;

7) емтихан өткізу кезінде сөйлесе;

8) басқа білім алушыдан ол үшін емтихан тапсырмасын немесе тест орындауды сұраса;

9) білім алушыға емтиханда немесе кез келген бағаланатын тапсырмада әділетсіз артықшылық беретін кез келген басқа әрекетті жасаса;

10) жоғарыда көрсетілген қандай да бір іс-әрекеттердің жасалуына ықпал етсе және жәрдемдесе немесе осы іс-әрекеттерді ұйымдастырса.

3.3. Құжаттарды бұрмалау академиялық жазбаларды немесе басқа құжаттарды; деректерді (ғылыми эксперимент кезіндегі бақылаулар, жазбаларды, сауалнама нәтижелерін қолдан жасау); академиялық жұмыстағы қолтаңбаларды қолдан жасау; академиялық жұмысты әдейі қолдан жасау немесе бүлдіру. Құжаттарды бұрмалау мынадай жағдайда орын алады, егер адам:

1) Университетке берілетін жалған өтінішті, қаржылық көмек туралы өтінішті немесе кез келген басқа ресми құжаттарды ұсынса;

2) босатылған сабақтар, емтихандар, уақтылы орындалмаған жұмыстар үшін немесе басқа да себептер бойынша қолдан жасалған немесе жалған медициналық анықтама ұсынса;

3) жалған немесе заңсыз қайта жасалған студенттік билетті пайдаланса;

4) үлгерім ведомостарын немесе басқа да академиялық құжаттарды қолдан жасаса.

3.6. Әділетсіз артықшылыққа ие болу келесі жағдайларда орын алады:

1) емтихан материалдарын оқытушының өзі материалдарды ашқанға

дейін ұрлау, көшіру, тарату немесе өзге де жолмен қол жеткізу;

2) кітапхана материалдарын басқа білім алушылардың пайдалануына жол бермеу мақсатында оларды ұрлау, жою, бүлдіру немесе жасыру;

3) академиялық тапсырманы орындау кезінде бұған рұқсат алмай, басқа адамдардан көмек алу;

4) бұрын алынған емтихан материалдарын, осы материалдарда емтихан аяқталғаннан кейін оқытушыға қайтарылуға тиіс екендігі нақты көрсетілген жағдайларда, ұстап қалу, иелену, пайдалану немесе тарату;

5) басқа білім алушылардың академиялық жұмысына қасақана кедергі жасау немесе араласу;

6) басқа білім алушылардың академиялық жұмысынан әділетсіз академиялық артықшылық жасау немесе алу мақсатында жүзеге асырылатын басқа да іс-әрекеттер;

7) басқа білім алушылардың академиялық үлгерім көрсеткіштерін төмендету мақсатында басқа білім алушылардың жұмыстарына зиян келтіру, жою немесе өзге де залалдар келтіру.

3.7. Қайталау (екі рет тапсыру) – оқытушының келісімінсіз бір реттен артық бағалау үшін бір жұмысты ұсыну. Емтихандарды, тестілерді тапсыру, зертханалық жұмыстарды немесе басқа тапсырмаларды орындау кезінде академиялық пайда алу үшін өзін басқа адам ретінде көрсету/ өзінің орнын басқа адаммен ауыстыру.

3.8. Жасыру - білім алушылардың немесе Университет қызметкерлердің жұмысты немқұрайлы орындауы және Кодекс нормаларын сақтамауы туралы ақпаратты жасыру және үндемей қалау.

3.9. Сөз байласу - басқа білім алушы үшін тексеруге және бағалауға жататын кез келген академиялық жұмысты орындау.

3.10. Сатып алу –Университеттің ПОҚ-қа, сондай-ақ қызметкерлерге әртүрлі нысандарда сыйақы беру немесе өзге де жеке мүдделіліктен сыйақыны берместен, соған тең әрекетке бейімдеу.

3.11. Рұқсатсыз қол жеткізу, білім алушы академиялық пайда алу мақсатында алдау арқылы емтихан материалдары, тест сұрақтары және басқа да материалдар сияқты құпия ақпаратқа, оның ішінде хакерлік әрекеттерді пайдалана отырып қол жеткізген кезде орын алады.

3.12. Деректерді рұқсатсыз тарату. Кодекстің бұзылуы үшінші тұлғаларға алдын-ала келісімсіз құпия ақпаратты жариялау, тарату немесе хабарлау болып табылады. Құпия ақпаратқа ортақ қол жетімділік болмаған жағдайда жиналған және сақталған академиялық ақпарат, деректер мен құжаттар кіреді.

3.13. Академиялық адалдық принциптерін бұзуға көмек көрсету білім алушы басқа білім алушыға басқа сабақта тапсырылған тапсырманы бергенде және тапсырманың бөліктерін қайталап, оны өзінің жеке тапсырмасы ретінде тапсыруға рұқсат бергенде орын алады.

3.14. Басқа білім алушылармен немесе басқа адамдармен топта жұмысты арнайы рұқсатсыз дайындау - егер оқытушыдан тиісті жұмысты жұпта, топта және т.б. орындауға рұқсат болмаса, кез келген жұмысты

орындау дербес жүзеге асырылады.

4. Тәртіптік жауаптылыққа жататын оқу процесіне байланысты емес тәртіп бұзушылықтар

4.1. Университеттің білім алушыларды оқу процесіне байланысты емес төмендегі тәртіп бұзушылықтың кез келген түрлерін жасағаны, тартқаны, тартуға тырысқаны үшін немесе басқа адамдарға тартуға ықпал еткені үшін тәртіптік жазаға тартуға құқылы:

1) адамның өзіне немесе басқа адамға қауіп төндіретін немесе денсаулығына немесе қауіпсіздігіне қатер төндіретін мінез-құлық;

2) жыныстық қол сұғушылық;

3) қудалау;

4) қысым көрсету;

5) қорқыту;

6) заңда тікелей көзделген жағдайларды қоспағанда, алкогольдік ішімдіктерді, марихуананы, есірткіні немесе басқа да бақыланатын заттарды қолдануға, сақтауға, дайындауға немесе таратуға тыйым салынады;

7) құмар ойындарға қатысу - ақшаға немесе қандай да бір материалдық құндылыққа, негізгі мақсаты ақшаны және/немесе материалдық құндылықтарды ұтысқа салу болып табылатын, белгісіз нәтижесі бар оқиғаға дауласу;

8) Университеттің мүлкін немесе басқа тұлғалардың мүлкін рұқсатсыз иелену, пайдалану, тасымалдау, өткізу, бүлдіру немесе жою;

9) Университет жүргізетін/санкцияланған іс-әрекетке кедергі жасайтын немесе қиындататын немесе адамның Университет өткізетін немесе санкцияланған іс-әрекетке қатысуына кедергі келтіретін мінез-құлық;

10) Университеттің немесе басқа да ресми құжаттарды, жазбаларды, кілттерді, электрондық құрылғыларды немесе парольдерді заңсыз иелену немесе заңсыз жасау, бұрмалау немесе дұрыс пайдаланбау;

11) мынадай тәртіп бұзушылықтарды қамтитын компьютерлік ресурстарды дұрыс пайдаланбау: Университеттің компьютерлік желісін, бағдарламалық қамтамасыз етуін және жабдығын пайдалануды реттейтін заңнама, лицензиялық келісімдер мен шарттар талаптарын орындамау; Университеттің компьютерлік ресурстарын коммерциялық немесе жеке мақсаттарда рұқсатсыз қол жеткізу үшін пайдалану; Университет ашқан пайдаланушының дербес паролін немесе есептік жазбасын қорғау қабілетсіздігі; компьютерлік қауіпсіздікті сақтамау, жеке өмірге қол сұғу немесе Университеттің компьютерлік ресурстарына санкцияланбаған қол жеткізу;

12) Университеттің кез келген қызметкеріне немесе өкіліне Университеттің істері бойынша көрінеу жалған ауызша немесе жазбаша жауап беру немесе Университет істері бойынша негізделген талаптарды орындаудан бас тарту, оның ішінде Комплаенс-бақылау комиссиясымен, Әдеп жөніндегі кеңеспен ынтымақтастықтан бас тарту;

13) заңнама бойынша қылмыстық қылмыс болып табылатын мінез-құлық;

14) Университет пен білім алушы арасындағы шарттарда көрсетілген ережелерді қоса алғанда, Университеттің кез келген ережелерін, нормаларын, саясатын және өзге де ішкі нормативтік құжаттарын бұзатын және Университет қоғамдастығы мүшелерінің қауіпсіздігі мен әл-ауқатына қатер төндіретін немесе басқа білім алушылардың оқу қызметін жүзеге асыру мүмкіндігіне кедергі келтіретін мінез-құлық;

15) осы тарауға сәйкес қолданылған алдыңғы тәртіптік шараларға байланысты салынған санкцияларды, талаптарды немесе шектеулерді бұзатын кез келген мінез-құлық.

4.2. Осы тарауда қамтылған ережелер жасалған мынадай тәртіп бұзушылықтарға қолданылады:

- Университеттің аумағында;
- Университет қаржыландыратын іс-шараларда;
- Университеттің аумағынан тыс жерлерде бұл тәртіп бұзушылық Университеттің мүддесі мен имиджіне теріс әсер еткен жағдайларда ғана.

5. Білім алушылардың құқықтары мен міндеттері

5.1. Білім алушылардың:

1. Оқу процесінде өз пікірін еркін білдіруге;
2. Осы Кодексті бұзды деп негізсіз айыптаудан қорғануға және дәлелдемелер ұсынуға **құқығы бар**.

5.2. Білім алушылар:

5.2.1 Осы Кодекстің ережелерін сақтау үшін жеке жауапкершілікте болу және оны орындау бойынша қажетті шараларды қабылдауға.

5.2.2 Академиялық адалдық нормаларын сақтауға;

5.2.3 Авторды, шығарманың атауын және бетін көрсете отырып, басқаның сөзі мен ойын жеткізу тәсілін пайдалануға;

5.2.4 Зерттеу жұмысының, эссенің, жазбаша жұмыстың соңында пайдаланылған әдебиеттер тізімін көрсетуге;

5.2.5 Дұрыс және сенімді ақпарат көздерін пайдалануға;

5.2.6 Басқа білім алушыларға өзі орындаған бақылау іс-шараларын ұсынбауға;

5.2.7 Зияткерлік меншікті пайдалануға қатысты негіз қалаушы принциптерді құрметтеуге және сақтауға;

5.2.8. Жұмыстың кез келген түрінде, ауызша және жазбаша түрде, ағымдағы және қорытынды бағалауда этикалық ережелер мен принциптерді сақтауға;

5.2.9. Емтихандарда шпаргалкаларды, ұялы телефондарды, ақпарат және байланыс берудің электрондық құралдарын және т.б. пайдаланбауға.

5.2.10 Академиялық адалдық болмағаны үшін жауапкершілік туралы білу және білім алушыға осы Кодекс шеңберінде шаралар қолданылатынына дайын болуға;

5.2.11 Университеттің басқа білім алушыларымен, оқытушыларымен, қызметкерлерімен және басқа адамдармен қарым-қатынас кезінде әдепті және сыпайы болуға, өнегелілік, әдептілік, төзімділік, биязылық танытуға, айналасындағыларға құрмет көрсетуге;

5.2.12 Мейірімділік пен әділеттілік заңдары бойынша әрекет етуге;

5.2.13 Университет қабырғасында ар-намысы мен қадір-қасиетін қорлаудың, адамға қатысты тәндік және психикалық зорлық-зомбылықтың, әдепсіз, дөрекі сөйлеудің кез келген нысандарына жол бермеуге;

5.2.14 Әңгімелесу барысында Университеттің басқа білім алушыларының, оқытушылары мен басшыларының кәсіби немесе жеке қасиеттерін көпшілік алдында әжуалауға, жала жабуға және қорлауға жол бермеуге;

5.2.15 Өз міндеттерін орындауға адал және ұқыпты қарым-қатынасты қалыптастырып санауға; оларды ұқыпты және мәжбүрлеусіз орындауға;

5.2.16 Өзінің оқу орнын барлық жерде және әрқашан лайықты түрде көрсетуге, оның жағымды имиджін қалыптастыруға ықпал етуге, Университеттің қабырғасынан тыс жерде әр білім алушы оның өкілі екенін есте сақтауға;

5.2.17 Университеттің студенті/магистранты/докторанты және түлегі атағын абыроймен және адамгершілікпен алып жүруге, әрқашан Alma mater-дің абыройы мен беделін өз мінез-құлқымен және іс-әрекеттерімен түсірмеуге тырысуға;

5.2.18 Іскерлік киім стилін ұстануға, жарқыраған заттар мен көп макияждан аулақ болуға, әрдайым ұқыпты көрінуге;

5.2.19 Университеттің меншігіне ұқыпты қарауға, Университеттің барлық үй-жайларында және аумағында тазалық пен тәртіпті сақтауға. Вандализм көріністеріне жол бермеуге.

5.2.20 Университеттің Ішкі тәртіп ережелерін, Академиялық саясатын, Сыбайлас жемқорлыққа қарсы стандартын және басқа да ішкі құжаттарын сақтауға **міндетті**.

6. Жауапкершілік түрлері

6.1 Білім алушы Кодексті білуге және сақтауға міндетті. Этикалық нормаларды, Кодекстің ережелерін білмеу немесе келіспеу әдепсіз мінез-құлықты ақтау болып табылмайды.

6.2 Лайықсыз академиялық мінез-құлықтың кез келген түрін оқытушы жеке қарастырады, ал жауапкершілік шарасын кафедра меңгерушісінің қатысуымен факультет деканы анықтайды және белгіленген тәртіппен Басқарма Төрағасы –Университет Ректорының қарауына және бекітуіне шығарады.

6.3 Академиялық тәртіп бұзушылықтар үшін жауапкершілік шаралары:

- ауызша ескерту;
- жұмыстың және/немесе қойылған бағаның күшін жою;
- бағаланатын жұмыстарды, оның ішінде диссертациялық жұмыстарды

қорғауға жіберілмеу;

- Университеттен шығару.

6.4 Оқу процесіне байланысты емес тәртіп бұзушылықтар үшін жауапкершілік шаралары:

- ескерту;
- сөгіс;
- қатаң сөгіс;
- жатақханадан шығару;
- Университеттен шығару.

6.5 Кодекс ережелерін бұзғаны үшін тәртіптік жазалау шарасы туралы шешімді Университеттің Басқарма Төрағасы-Ректор қабылдайды.